

Ἡ Κόρη τῶν Ἀθηνῶν

Στὸ περιθώριο τῆς ἱστορίας στέκουν κάποιες μορφές ξεχασμένες ἢ παραμελημένες, πού ὅμως μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς συγκλονίζουν, ὅταν στρέφουμε τὸ βλέμμα καὶ τὴ σκέψη μας στὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία. Μία τέτοια μορφή εἶναι ἡ Κόρη τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποία ὕμνησε ὁ Λόρδος Βύρων.

Πράξη πρώτη

Παραμονὴ Χριστουγέννων 1809. Μιὰ μικρὴ ὁμάδα Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν διασχίζει τὸ τοπίο τῆς τουρκοκρατούμενης Ἀττικῆς. Ἀνάμεσά τους, ἕνας νεαρὸς Ἄγγλος ἀριστοκράτης, σὲ ἡλικία μόλις 21 ἐτῶν, ὁ Τζῶρτζ Γκόρντον Μπαίρον, ἔκτος Βαρῶνος Μπαίρον – ὁ γνωστός μας Λόρδος Βύρων, πού λίγα χρόνια μετὰ θὰ προσέφερε ἑαυτὸν, ψυχὴν τε καὶ σώματι, στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ἀνεξαρτησία.

Τί νὰ ἦταν ἄραγε αὐτὸ πού ἔφερε στὴν ἀττικὴ γῆ τὸν νεαρὸ Ἄγγλο ἀριστοκράτη; Ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν περιπέτεια; ἡ ἔλξη πού ἀσκοῦσε στοὺς Εὐρωπαίους ἡ «ἐξωτικὴ» Ἀνατολή; ἡ μόδα τοῦ κλασικισμοῦ, πού ἔφερνε

πλήθη Εὐρωπαϊῶν περιηγητῶν στὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναζητοῦν τίς «ἀρχαῖες πέτρες»; ἢ μήπως ἡ ἐπιθυμία ἐνὸς θεράποντα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ νὰ ἔλθει προσκυνητὴς στὸν τόπο πού γέννησε τὴν ὑψηλότερη τέχνη καὶ τὸν εὐγενέστερο πολιτισμό;

Τὴ σιωπὴ διέκοψε ἡ φωνὴ ἐνὸς ἀπὸ τὰ μέλη τῆς μικρῆς συντροφιάς:

– Σέρ, ἕνα χωριό!

Μπροστά τους ἀπλώνόταν τὸ ἄλλοτε «*κλεινὸν ἄστυ*», ἡ Ἀθήνα...

Πράξη δεύτερη

Κατὰ τὴν παραμονὴ του στὴν Ἀθήνα, ὁ Βύρων κατέβηκε στὴν ὁδὸ Ἀγίας Θέκλας, στὸ φιλόξενο σπίτι τῆς Θεοδώρας Μακρῆ τὸ γένος Βρεττοῦ, χήρας τοῦ ἄλλοτε ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας Προκόπη Μακρῆ. Ἡ Θεοδώρα Μακρῆ ἐνοικίαζε κάποια δωμάτια τοῦ διώροφου ἀρχοντικοῦ της σὲ ξένους περιηγητὲς πού ἐπισκέπτονταν τὴν Ἀθήνα.

Ἐκεῖ ὁ Βύρων γνώρισε τίς τρεῖς τρισαγαπημένους μικρὲς κόρες τοῦ ἄλλοτε ὑποπροξένου, τίς

«Τρεῖς Χάριτες» Μαρριάννα, Κατίγκω καὶ Θηρεσία (ἢ Τερέζα) - Ζωή, τίς «*κονσουλίνες*», ὅπως τίς ἀποκαλοῦσαν τρυφερὰ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ πατέρα τους (consul = πρόξενος).

Ὁ Βύρων γοητεύθηκε ἀπὸ τὰ τρία τρισαγαπημένα κοριτσάκια. Ἀλλὰ ἰδιαίτερα ξεχώρισε τὴ μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτές, τὴ Θηρεσία-Ζωή, 13 μόλις χρονῶν τότε, ἀνοιχτόκαρδη, γεμάτη χάρη καὶ ζωὴ, πού –ὄχι τυχαῖα– οἱ Ἀθηναῖοι ἀποκαλοῦσαν «*νεραῖδογέννητη*». Κάθε φορὰ πού τὴν ἔβλεπε ἦταν σὰν νὰ ἔβλεπε τὸν ἥλιο νὰ ἀνατέλλῃ. Ὁ νεαρὸς Ἄγγλος ἀριστοκράτης ἐνίσωσε γρήγορα τὴν καρδιά του νὰ κτυπᾷ γιὰ τὸ χαριτωμένο κοριτσάκι. Τὸ μικρὸ κοριτσάκι δὲν κατάλαβε βέβαια τὸν ἔρωτα τοῦ φιλοξενούμενοῦ τους. Ὅταν ὁ Βύρων ἔφευγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔκανε τὸν πηλατωνικό του ἔρωτα στίχους, καὶ ἀργότερα, τὸ 1812, δημοσίευσε στὴν Ἀγγλία ἕνα τρυφερὸ ἠυρικό ποίημα μὲ τὸν τίτλο «*Maid of Athens*» (= «*Κόρη τῶν Ἀθηνῶν*»). Τέσσερις ἐξάστιχες στροφές, πού κατέβηκαν ὅλες στὴν ἴδια ἐπωδὸ, γραμμὲν στὰ ἐλληνικά: «*Ζωὴ μου, σᾶς ἀγαπῶ!*»:

Ὅταν ὁ Βύρων ἔφευγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔκανε τὸν πηλατωνικό του ἔρωτα στίχους, καὶ ἀργότερα, τὸ 1812, δημοσίευσε στὴν Ἀγγλία ἕνα τρυφερὸ ἠυρικό ποίημα μὲ τὸν τίτλο «*Maid of Athens*» (= «*Κόρη τῶν Ἀθηνῶν*»). Τέσσερις ἐξάστιχες στροφές, πού κατέβηκαν ὅλες στὴν ἴδια ἐπωδὸ, γραμμὲν στὰ ἐλληνικά: «*Ζωὴ μου, σᾶς ἀγαπῶ!*»

Maid of Athens, ere we part,
Give, oh give me back my heart!
Or, since that has left my breast,
Keep it now, and take the rest!
Hear my vow before I go,
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ.

By those tresses unconfined,
Wooed by each Aegean wind;
By those lids whose jetty fringe
Kiss thy soft cheeks' blooming tinge
By those wild eyes like the roe,
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ.

By that lip I long to taste;
By that zone-encircled waist;
By all the token-flowers that tell
What words can never speak so well;
By love's alternate joy and woe,
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ.

Maid of Athens! I am gone:
Think of me, sweet! when alone.
Though I fly to Istambol,
Athens holds my heart and soul:
Can I cease to love thee? No!
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ.

Κόρη γλυκιὰ τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ χωρισμοῦ τὴν ὥρα,
τὴν πονεμένη μου καρδιά, ἄχ, δώσέ μου τὴν πίσω,
ἢ κράτα τὴν σὰν ἔφυγε ἀπ' τὰ δικά μου στήθια,
καὶ πάρε ὅ,τι ἀπόμεινε καὶ ἄκουσε τὸν ὄρκο
ὅπου θὰ κάμω φεύγοντας:
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ!

Μὰ τὰ μαλλιά τὰ ξέπλεκα, ποὺ πάντα γλυκανεμιζοῦν
οἱ αὖρες οἱ ὀλόδροσες τοῦ γαλιανοῦ Αἰγαίου,
μὰ τὰ σγουρὰ ματόκλιδα τὰ μαῦρα ποὺ χαϊδεύουν
τὰ μάγουλά σου τὰ γλυκά, τ' ἀφράτα, τ' ἀνθισμένα,
μὰ τὰ ἔλαφένια μάτια σου,
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ!

Μὰ τὰ ροδένια χεῖλια σου, ποὺ λαχταρῶ μὲ πόθο,
μὰ τὴ ριγνὴ τὴ μέση σου, ποὺ ἔναι σὰ δαχτυλίδι,
μὰ τὰ λουλουδία ποὺ μιλοῦν κἀλήθιο ἀπὸ κάθε στόμα,
μὰ τῆς ἀγάπης τὶς χαρὲς ποὺ τὴν ψυχὴ μεθᾶνε,
μὰ τοὺς πικροὺς τὸς τοὺς καιμούς,
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ!

Κόρη γλυκιὰ τῶν Ἀθηνῶν, σ' ἀφῆνω γειὰ καὶ φεύγω,
μὴ μὲ ξεχνᾶς, μόν' ἔχε με κοντὰ σου νύχτα μέρα.
Ἄν καὶ πηγαίνω γιὰ μακριὰ, ἂν κι εἶμαι γιὰ τὴν Πόλην,
μοῦ ἔχει ἡ Ἀθήνα τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ σκληρῶσαι.
Ἄγάπη τέτοια σώνεται;
Ζωή μου, σᾶς ἀγαπῶ!

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὸ γνωστότερο ἴσως ἀπὸ τὰ σύντομα ποιήματα τοῦ Βύρωνα σὲ ὄλο τὸν ἀγγλόφωνο κόσμο.

Πράξη τρίτη

Πολλὰ χρόνια ἀργότερα, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐθνικο-απελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ὁ λόρδος Βύρων ἀπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα. Ἦλθε ἀρχικὰ στὸ Μεσολόγγι ὡς ἀπεσταλμένος Ἀγγλῶν κεφαλαίου-χων, προκειμένου νὰ λειτουργήσει ὡς διαμεσοβλητικὴ γιὰ τὴ σύναψη δανείου πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινε σὲ αὐτό. Συνεπαρμένος ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ τὸν ἀγῶνά τους, ἀποφάσισε νὰ ἀφιερῶσιν τὸν ἑαυτοῦ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἐγκαταστάθηκε στὸ Μεσολόγγι, ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ συγκροτήσει καὶ νὰ

συντηρεῖ μὲ δικές του δαπάνες σῶμα Σουλιωτῶν γιὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων, ζώστηκε καὶ ὁ ἴδιος τὰ ἄρματα. Ὁ κάποτε ἄστατος Ἀγγλὸς ἀριστοκράτης μὲ τὸν θυελλώδη βίον, ἕνας ἀστέρρας τῆς ἐποχῆς του, ποὺ χρόνια τώρα ὄλοι στὴν Εὐρώπη συζητοῦσαν τὸ σπάνιο ποιητικὸ του ταλέντο καὶ τὰ συχνὰ σκάνδαλα τῆς ζωῆς του, σὰν νὰ εἶχε σβήσει τὸ ἄστατο παρελθόν του, καὶ εἶχε τώρα ἀφοσιωθεῖ σὲ μιὰ ἰδέα. Καὶ τὴν ἰδέα αὐτὴ τὴν ἔλεγε ΕΛΛΑΔΑ.

Λένε ὅτι ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι ὁ Βύρων θυμῆθηκε τὴ μικρὴ κόρη τῶν Ἀθηνῶν, τὴ Θηρεσία-Ζωὴ Μακρῆ, καὶ τῆς ἔστειλε μιὰ ἐπιστολή: «Πολεμώντας τοὺς Τούρκους, θὰ ἔρθω νὰ σᾶς βρῶ».

Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι δὲν πρόλαβε. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε ἐκεῖ, στὸ Μεσολόγγι, στὶς 19 Ἀπριλίου 1824.

Πράξη τέταρτη

Ἡ μικρὴ Θηρεσία-Ζωὴ δὲν φαίνεται νὰ ἔδωσε ἀρχικὰ ἰδιαιτέρη σημασία στὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἀγγλὸς εὐγενὴς ποὺ εἶχαν κάποτε φιλοξενήσει στὸ σπίτι τους τὴν εἶχε κάνει ποίημα. Ὅταν ὄμως ἀργότερα, μεγαλώνοντας, ἔβλεπε τοὺς ξένους ποὺ ἔρχονταν στὴν Ἀθήνα νὰ ἀναζητοῦν αὐτὴ, τὴν Κόρη τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει στὸν λόρδο Βύρωνα τοὺς τρυφεροὺς στίχους τοῦ πασίγνωστου ποιήματος, κατάλαβε τὴν ἀξία τοῦ δώρου ποὺ τῆς εἶχε κάνει ὁ μεγάλος Ἀγγλὸς ποιητὴς καὶ φιλέλληνας.

Τὸ 1829 ἡ Θηρεσία-Ζωὴ Μακρῆ παντρεύτηκε τὸν Ἀγγλοφιλέλληνα Τζαίμς Μπλάκ καὶ ἔφυγε γιὰ τὴν πατρίδα τοῦ Βύρωνα, τὴν Ἀγγλία. Ἐπὶ Κριμαϊκοῦ πολέμου συνόδευσε τὸν

άνδρα της στην Κωνσταντινούπολη, όπου αυτός υπηρέτησε ως διπλωματικός ακόλουθος. Αργότερα, από μια άπιστευτη ειρωνεία της τύχης, ο σύζυγός της τοποθετήθηκε υποπρόξενος της χώρας του στό... Μεσολόγγι. Και έτσι η Κόρη των Αθηνών βρέθηκε εκεί, στο Μεσολόγγι, όπου λίγα πράγματα ήταν τόσο ζωντανά όσο η ανάμνηση του μεγάλου ποιητή που είχε κάποτε ύμνησει την όμορφη και τη χάρη της, του Λόρδου Βύρωνα.

Πράξη πέμπτη

Τα χρόνια πέρασαν. Ο σύζυγός της έφυγε από τη ζωή το 1866, και η κυρία Μπλάκ έμεινε χήρα στο μακρινό Λονδίνο. Τα χρόνια είχαν σβήσει τη λάμψη των ματιών της και τη χάρη του μικρού κοριτσιού που είχε κάποτε ύμνησει ο μεγάλος ποιητής. Η κυρία Μπλάκ απέμενε ένα θλιβερό έρείπιο της ζωής, πάμπωχη, περιφρονημένη. Όλοι γνώριζαν το ποίημα του Βύρωνα, αλλά τα τελευταία που θα φαντάζονταν ήταν ότι είχε γραφτεί γι' αυτή τη ρυτιδιασμένη γριά, που ίσα που ζούσε, παραπεταμένη σε μια άθλια καλύβα, σαν τις παροπλισμένες τριήρεις που έδειχνε κάποτε στον μικρό Θεμιστοκλή ο πατέρας του, για να του δείξει όχι τόσο τη φθορά του χρόνου, όσο τη σκληρότητα των ανθρώπων... Τί απέμενε άραγε σε αυτή τη θλιβερή μορφή από την Κόρη των Αθηνών που είχε κάποτε ύμνησει ο Λόρδος Βύρων;

Πράξη έκτη

Σχεδόν μισός αιώνας είχε περάσει από τον θάνατο του λόρδου Βύρωνα, όταν μια έφημερίδα του Λονδίνου έγραψε: «Σε μια τρώγη δίπλα στον Τάμεση κινδυνεύει από τη φτώχεια για γυναίκα, η κυρία

Μπλάκ. Αυτή, ή κάποτε ώραία Κόρη των Αθηνών, της οποίας τα μαλλιά που κυμάτιζαν χαιδευσαν παιχνιδιάρικα οι αὔρες του Αιγαίου και προς την οποία έλεγε φεύγοντας ο Βύρων: "Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ"».

Το δημοσίευμα προκάλεσε ρίγη συγκινήσεως και άγγιξε πολλήs ευαίσθητες καρδιές. Πολύ γρήγορα, από όλες τις γωνιές της Βρετανικής Αυτοκρατορίας έφθαναν προσφορές για την Κόρη των Αθηνών.

Έκείνη την εποχή έτυχε να βρίσκεται στο Λονδίνο ο φημισμένος Γάλλος μουσικοσυνθέτης Σαρλ Γκουνώ (1818-1893), ο συνθέτης του ωραιότατου «Άβε Μαρία» που τραγουδάμε όλοι μας τις ημέρες των Χριστουγέννων και της περιφημής όπερας «Φάουστ». Ο Γκουνώ συγκινήθηκε από το δημοσίευμα της έφημερίδας, και έγραψε ένα λιρικότατο έργο εμπνεόμενος από το ποίημα του Βύρωνα, το οποίο έστειλε στον εκδότη του συνοδευόμενο από την εξής επιστολή:

«Έκχωρῶ στην κυρία Μπλάκ τα κέρδη από τη σύνθεση αυτή. Το έργο μου αυτό δεν ανήκει πλέον σε μένα. Ανήκει σ' εκείνη την οποία έψαλλε ο Βύρων, στην Κόρη των Αθηνών».

Για μία άκομη φορά, στη δύση αυτή τη φορά της ζωής της, η Κόρη των Αθηνών βρισκόταν στα χείλη όλων, με τη μουσική του τραγουδιού του μεγάλου Γκουνώ να συνοδεύει τους στίχους του μεγάλου Βύρωνα...

Πράξη έβδομη

Έχουν περάσει εκατόν σαράντα χρόνια, από τότε που η Κόρη των Αθηνών έφυγε από τη ζωή, το 1875, και περισσότερα από διακόσια, από τότε που ο Λόρδος Βύρων μαγεύτηκε από τη χάρη της και ύμνησε την όμορφη της.

Το ποίημα του Βύρωνα πα-

ραμένει έξαιρετικά δημοφιές, θεωρούμενο ως το κορυφαίο ίσως από τα σύντομα ποιήματά του. Στο διαδίκτυο θα το βρούμε σε πολλές ιστοσελίδες. Σε μία από αυτές, ανάμεσα στα ένθουσιώδη σχόλια πολλών σύγχρονων περιηγητών του διαδικτύου, κάποιος αναρωτιέται αν ο τελευταίος στίχος του, "Ζοί μου, sas agaro", είναι γαλλικά ή κάποια άλλη γλώσσα.

Στο διαδίκτυο θα βρούμε και το ωραιότατο τραγούδι που έγραψε ο Γκουνώ. Το τραγούδι με τον τίτλο "Maid of Athens", με τον πρωτότυπο άγγλικό στίχο και την ελληνική έπωδό, «Ζωή μου, σὰς ἀγαπῶ», θα το βρούμε μόνο αποσπασματικά, από ένα διπλό CD με τραγούδια του Γκουνώ της εταιρείας Hyperion, τραγουδισμένο από τον μεγάλο τενόρο Anthony Rolfe Johnson. Στο YouTube θα βρούμε πλήρες το ίδιο τραγούδι σε γαλλική απόδοση (από την οποία δυστυχώς λείπει η ελληνική έπωδός) με τον τίτλο "Vierge d'Athènes", τραγουδισμένο από τη σπουδαία σοπράνο Lotte Lehmann και σε άλλη έρμνευα από τον τενόρο Maurizio Guerra.

Περπατώντας στην όδο Άγίας Θέκλας στο Μοναστηράκι, κάποιος θα μπορούσαν παιλιότερα να προσέξουν μια έντοιχισμένη έπιγραφή στο νούμερο 14: «Ένταῦθα ίστατο η οικία της Κόρης των Αθηνών Θηρεσίας Μακρῆ 1810». Η πλάκα έντοιχίσθηκε το 1924, κατά τον έορτασμό της εκατονταετηρίδας από τον θάνατο του λόρδου Βύρωνα στο Μεσολόγγι το 1824. Το σπίτι κατεδαφίστηκε το 1974.

Στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα φυλάσσεται σήμερα το κόκκινο φεσάκι με τη χρυσή φούντα της Κόρης των Αθηνών, δίπλα σε ένα φορητό γραφείο του Λόρδου Βύρωνα.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ